

Kultura i Wartości

ISSN 2299-7806

Nr 24/2017

Kryzys wartości?

Lublin, 9–10 listopada 2017

Leszek Kopciuch

 <https://orcid.org/0000-0001-9128-697X>

W dniach 9–10 listopada 2017 roku odbyła się w Lublinie konferencja naukowa *Kryzys wartości?* – zorganizowana przez Zakład Historii Filozofii Nowożytniej i Współczesnej UMCS oraz kwartalnik „Kultura i Wartości”. W skład komitetu organizacyjnego konferencji weszli: dr hab. Leszek Kopciuch prof. UMCS (przewodniczący), dr hab. Honorata Jakuszko prof. UMCS, mgr Kamil Szymański oraz mgr Grzegorz Bednarczyk.

Zapraszając do udziału w konferencji organizatorzy pisali: *W ramach konferencji chcemy podjąć dyskusję nad współczesnymi przesunięciami i innymi przemianami w sferze wartości – których przejawy możemy obserwować w aktualnych wydarzeniach. Zarazem chcemy postawić i rozważyć ogólniejsze, teoretyczne pytanie o to, w jakim sensie można dziś w ogóle mówić o kryzysie wartości. Czy to one same znalazły się w kryzysie, czy też może tylko ich określona interpretacja?*

Nie było przypadkiem, że w tytule konferencji pojawił się znak zapytania. Umieszczone w temacie pytanie miało sugerować, że może stan kryzysu wartości nie jest wcale czymś tak oczywistym, jak nas do tego przekonuje współczesny dyskurs. Oczywistość przekazu, który płynie obecnie ze wszystkich niemalże stron może nie być przekonująca, co więcej – może nas wprowadzać w błąd. Czy uwiedzeni mrocznym, ale i ponętym urokiem tytułów wieszczących kryzys i kres ksią-

LESZEK KOPCIUCH, profesor nadzw. UMCS; adres do korespondencji: Instytut Filozofii UMCS, Pl. M. Curie-Skłodowskiej 4, 20–031 Lublin; e-mail: leszek.kopciuch@poczta.umcs.lublin.pl

żek (takich choćby jak *Zmierzch zachodu* O. Spenglera, *Upadek cywilizacji zachodniej* F. Znanieckiego, *Bunt mas* J. Ortegi y Gasset, *Zderzenie cywilizacji* S. P. Huntingtona) nie jesteśmy zaraz skłonni myśleć, że są to tytuły prorocze. Tym bardziej że wydarzenia naszej współczesności – przemiany światopoglądowe, technologiczne, a zwłaszcza kryzys wywołany falą imigrantów do Europy – zdają się je potwierdzać. Jakie wartości organizują zatem współczesne myślenie? Co z tymi wartościami, które się kształtowały się w rozwoju świata zachodniego? Jakich wartości możemy się spodziewać na przyszłość? Wreszcie, jakich wartości powinniśmy na przyszłość chcieć? Czy każda aksjologiczną przemianę można zasadnie nazwać kryzysem? To tylko niektóre ważne pytania, które stawiali uczestnicy konferencji, zarówno w trakcie wygłaszanych referatów, jak i w trakcie licznych i czasami gorących dyskusji.

Konferencja zgromadziła przedstawicieli dziesięciu uczelni polskich. W obradach konferencji brała także udział przedstawicielka Lithuanian Culture Research Institute z Wilna. Wbrew wcześniejszym zapowiedziom, swój udział w konferencji odwołali przedstawiciele Ukrainy. Łącznie udział w dwudniowych obradach konferencji wzięło siedemnastu prelegentów, reprezentujących Uniwersytet Rzeszowski, Szkołę Główną Handlową w Warszawie, Katolicki Uniwersytet Lubelski Jana Pawła II, Politechnikę Lubelską, Uniwersytet Pedagogiczny Jana Pawła II w Krakowie, Uniwersytet Wrocławski, Uniwersytet Medyczny w Białymstoku, Uniwersytet Medyczny we Wrocławiu, Uniwersytet Warszawski, Lithuanian Culture Research Institute oraz Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej. Naukowcy, którzy uczestniczyli w konferencji, podejmowali kwestię kryzysu wartości w różnych perspektywach. I choć perspektywa filozoficzna była dominująca, to ważne ujęcia zostały także zaprezentowane z obszaru kulturoznawstwa, teorii i historii literatury, teorii ekologicznych.

Zostały kolejno wygłoszone następujące referaty (dwa w języku angielskim): prof. UR Andrzej Niemczuk (UR), *Problem kryzysu wartości a błąd aksjologiczny*; prof. UMCS Leszek Kopciuch (UMCS), *O wątpliwościach co do kryzysu wartości*; dr Ewa Rosiak Zięba (SGH w Warszawie), *O splątaniu faktów i wartości według Hilarego Putnama*; prof. KUL ks. Grzegorz Barth, *Kryzys solidarności? Refleksja w czasach niepewnych*; prof. PL Halina Rarot, *Antykryzysowość wartości duchowych*; dr hab. Tomasz Stefaniuk (UMCS), *Kryzys kultury masowej*; dr Jakub Synowiec (UPJPII w Krakowie), *Wartość życia w etyce Petera Singera*; prof. Basia

Nikiforova (Lithuanian Culture Research Institute), *Deconstructing Border Theory through Axiological Paradigm*; prof. UPJPII Joanna Mysona Byrska (UPJPII w Krakowie), *Zabawa jako wartość*; mgr Tomasz Kłusek (UMCS), *Przełamywanie marksizmu dogmatycznego w estetyce polskiej drugiej połowy dwudziestego wieku*; dr hab. Tomasz Kitliński (UMCS), *Crises of Values: Destructive and creative Alike – d'après Julia Kristeva*; dr Zbigniew Pietrzak (UWr), *Czy ekologia jako wiedza naukowa znajduje się w kryzysie? O niektórych aspektach i źródłach kryzysu wartości w myśleniu ekologicznym*; mgr Grzegorz Bednarczyk (UMCS), *Kryzys wartości Zachodu w kontekście myśli Feliksa Konecznego*; prof. UWr Adam Nobis (UWr), *Nowy Jedwabny Szlak jako kryzys wartości globalizacji*; dr hab. Jarosław Barański (UM we Wrocławiu), *Kryzys wartości jako rezultat rozpadu przednowoczesnego społeczeństwa. Analiza na przykładzie miłości romantycznej i jej rozkładu*; mgr Kamil Szymański (UMCS), *Być kreatywnym – wymóg XXI wieku*; dr hab. Jacek Breczko (UM w Białymstoku), *Odpowiedzialność w sensie metafizycznym*; dr Przemysław Bursztyka (UW), *Kryzys prawdy czy prawda kryzysu. Hermeneutyczna krytyka pojęcia post-prawdy*; mgr Antoni Płoszczyńiec (UWr), *Kryzys wartości czy kryzys poznania wartości*; dr Agnieszka Żuk (KUL), *Pytanie o kryzys wartości na podstawie kilku najnowszych filmów*.

Już same te tytuły pokazują, jak duża była różnorodność prezentowanych ujęć. Oto kilka wybranych przykładów. Andrzej Niemczuk próbował interpretować mówienie o kryzysie wartości jako przykład błędu aksjologicznego. Leszek Kopciuch, opierając się na perspektywie pluralistycznej, proponował między innymi odróżnienie różnych typów kryzysu (pozytywne i negatywne) oraz odróżnienie kryzysu wartości od kryzysu świadomości wartości. To drugie odróżnienie była także proponowane w wystąpieniach Andrzeja Niemczuka i Jakuba Płoszczyńca (który w szczególności odwoływał się do aksjologii Nicolaia Hartmanna), nawet jeśli z innymi uzasadnieniami i w innych kontekstach. Ewa Rosiak Zięba wskazywała szczegółowe problemy związane z odróżnieniem faktów i wartości, opisu i ocen, odwołując się do poglądów H. Putnama. Ks. Grzegorz Barth interpretował jako objaw aksjologicznego kryzysu współczesne przemiany w obszarze odczuwania i ocen solidarności. Jakub Synowiec zaprezentował zasadnicze zmiany w myśleniu o wartości życia, jakie zaproponował kontrowersyjny dla wielu australijski etyk Peter Singer. Halina Rarot broniła poglądu, że mimo różnych form i rodzajów kryzysów, jakich doświadczamy, są jednak takie wartości –

wartości duchowe – które nie podlegają kryzysowi; w ich przypadku jest szczególnie ważne, by znaleźć sposoby ich poznawania i urzeczywistniania we współczesnym, stechnologizowanym świecie. Basia Nikiforova wskazywała na szczególną rolę, jaką w analizach przemian społecznych, zwłaszcza w kontekście globalizacji, spełniają dziś granice i regiony wokół nich usytuowane. Tomasz Kitliński wskazywał na sensy destrukcji i konstrukcji w nawiązaniu do poglądów Julii Kristevej. Tomasz Stefaniuk, opierając się na koncepcji Dwighta Macdonalda, próbował zrekonstruować główne składniki określające kulturę masowa jako objaw kryzysu wartości. Jacek Breczko analizował pojęcie odpowiedzialności, wskazując że odpowiedzialność moralna w mocnym sensie wymaga spełnienia dwóch warunków: człowiek musi być wolny, musi istnieć jakieś transcendentne stojące przed nim zadanie. Przemysław Bursztyka wykazywał mankamenty obciążające jakże popularne obecnie określenie „post-prawda”. Zbigniew Pietrzak analizował przyczyny deprecjonowania myślenia ekologicznego, traktując kryzys w tym obszarze jako zjawisko słabości ekologii – zwłaszcza w zderzeniu z interesami politycznymi czy ekonomicznymi. Joanna Mysona Byrska analizowała jako objaw kryzysu współczesny fenomen zabawy jako sposobu na życie. Tomasz Kłusek referował wybrane zagadnienia dotyczące przemian w polskiej XX-wiecznej myśli estetycznej. Adam Nobis stawiał pytanie o możliwe interpretacje fenomenowi Nowego Jedwabnego Szlaku – zarówno jako zjawiska kryzysowego, jak i postępowego, wykazując, że szlak ten jest wyrazem kryzysu dotychczasowej idei globalizacji z dominującą rolą USA. Jarosław Barański w niezwykle sugestywny sposób pokazywał przemiany w rozumieniu miłości, w szczególności miłości romantycznej. Kamil Szymański analizował ideę kreatywności jako jeden z zasadniczych wymogów współczesności. Grzegorz Bednarczyk, odwołując się do myślenia Feliksa Konecznego, artykułował słabość humanistyki, która nazbyt łatwo rezygnuje z myślenia praktycznego. Agnieszka Żuk podejmowała – w perspektywie kulturoznawczej – pytanie o przemiany w języku filmowym, w kontekście konkretnych, potraktowanych jako przykłady filmów

Trudno byłoby oczekiwać, że mnogość głosów, jakie zostały sformułowane doprowadzi łatwo do powszechnie akceptowalnego rozwiązania tytułowego problemu. Jeden jednak rezultat poznawczy konferencji został osiągnięty na pewno. Kryzys wartości jest tak naprawdę kryzysem ludzkiej świadomości wartości, wzgl.

kryzysem obowiązywania wartości. To precyzyjne odróżnienie może nie mieć bezpośredniego znaczenia dla tego, co o kryzysie wartości myśli się w potocznej kulturze. Dla świadomości filozoficznej jest ono jednak niezwykle ważne, pozwala bowiem opisać sytuację problemową adekwatnie do jej rzeczywistej zawartości.

Ze szczegółową treścią prowadzonych w czasie konferencji wywodów, z przedstawionymi argumentami i wątpliwościami można będzie zapoznać się bardziej szczegółowo. Artykuły opracowane na podstawie wygłoszonych w trakcie konferencji referatów zostaną bowiem opublikowane w jednym z przyszłorocznych numerów „Kultury i Wartości”.

Information about Author:

LESZEK KOPCIUCH, associate professor, Institute of Philosophy, Maria Curie-Skłodowska University in Lublin, Poland; address for correspondence: Instytut Filozofii UMCS, Pl. Marii Curie-Skłodowskiej 4, PL 20-031 Lublin. E-mail: leszek.kopciuch@poczta.umcs.lublin.pl

